

RECENZJA

Rozprawy doktorskiej Pana mgra inż.arch. Tomasza Omiecińskiego
pt.: „Teorie piękna we współczesnych nurtach architektonicznych”
wykonanej w dyscyplinie naukowej architektura i urbanistyka
pod opieką promotorską Pana dr hab. nt. Artura Zaguły, prof. PŁ
w Instytucie Architektury i Urbanistyki Wydziału Budownictwa, Architektury
i Inżynierii Środowiska Politechniki Łódzkiej w 2021 roku

1. Podstawa opracowania

- 1.1. Zlecenie Przewodniczącego Rady ds. Stopni Naukowych w dyscyplinach Inżynieria Lądowa i Transport oraz Architektura i Urbanistyka, Dziekana Wydziału Budownictwa, Architektury i Inżynierii Środowiska Politechniki Łódzkiej, Pana prof. dra hab. inż. Dariusza Gawina, na opracowanie recenzji rozprawy doktorskiej mgra inż.arch. Tomasza Omiecińskiego: pismo z dnia 04.05.2021 (wpłynęło 10.05.2021)
- 1.2. Ustawa o stopniach i tytułach naukowych oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki, Dz. U. nr 65 poz. 595 z dnia 14 marca 2003 r z późniejszymi zmianami (tekst jednolity na podstawie Dz. U. z 27.09.2017 r. poz. 1789)
- 1.3. Rozporządzenie MNiSzW w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzenia czynności w przewodach doktorskich, w postępowaniu habilitacyjnym, oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora z dnia 26.09.2016, Dz. U. z 30.09. 2016 poz.1586
- 1.4. Rozprawa doktorska: Tomasz Omieciński „Teorie piękna we współczesnych nurtach architektonicznych” (oprawiony wydruk A4), Instytut Architektury i Urbanistyki, Wydział Budownictwa, Architektury i Inżynierii Środowiska Politechniki Łódzkiej, Łódź 2021 (wpłynęła 10.05.2021)

2. Ocena części formalnej rozprawy doktorskiej

Rozprawa doktorska Pana mgr inż. arch. Tomasza Omiecińskiego „*Teorie piękna we współczesnych nurtach architektonicznych*” jest jednotomowym, skąpo ilustrowanym opracowaniem w formie dwustronnego wydruku komputerowego formatu A4, o objętości 282 numerowanych stron, oprawnym w twardą okładkę. Praca została przedstawiona do oceny w dziedzinie nauk inżyniersko-technicznych, w dyscyplinie *architektura i urbanistyka*, jednak poruszane w niej problemy są interdyscyplinarne i związane są także z filozofią, estetyką, historią i teorią sztuki. Takie przedstawienie omawianej problematyki jest jak najbardziej uprawnione i wzbogaca dyscyplinę wiodącą o ważne i nowatorskie wyniki badań, przyczyniając się do jej rozwoju.

Struktura formalna rozprawy doktorskiej jest prawidłowa. Tom rozpoczynają: strona tytułowa, *Podziękowania* (dla Promotora oraz władz i Koleżanek i Kolegów z IAU WBAIŚ- str.3), *Spis Treści* (str. 5-6), po których następuje sześć merytorycznych rozdziałów (str.9-250). Są to kolejno: 1. *Wstęp* (str. 9-20); 2. *Tezy, cele i zakres opracowania* (str.21-44), w których to częściach Doktorant wyjaśnia motywacje podjęcia tematu, cele naukowe pracy, formułuje dwie tezy badawcze oraz prezentuje stan badań oraz metody i techniki badawcze. W rozdziale 3. *Teorie piękna* (str.45-50) Doktorant pokrótce przedstawia odnoszące się do współczesnych dzieł architektonicznych teorie piękna, sformułowane przez inne dyscypliny nauki i sztuki. Kolejne rozdziały przedstawiają szczegółowe badania Autora i ich wyniki wraz z podsumowaniem i możliwościami aplikacyjnymi. Są to kolejno: 4. *Nurty architektoniczne w kontekście teorii piękna* (str. 51-231), 5. *Podsumowanie analiz wszystkich nurtów* (str.232-245) oraz 6. *Podsumowanie* (str.245-250). Dysproporcje w objętości poszczególnych rozdziałów nie wpłynęły na klarowność wywodu. Następnie zamieszczono *Bibliografię* (str. 253-266), *Spis ilustracji* (i tabel - str. 267-272) oraz *Skorowidz osób i pracowni architektonicznych* (str.273-278). Całość tomu zamykają wymagane przepisami streszczenia w języku polskim (str.279-280) oraz angielskim (str.281-282). Ponadto w dysertacji znajduje się jedna autorska tabela przedstawiająca w sposób interesujący podsumowanie wyników badań (str. 237).

Rozdziały merytoryczne podzielono na podrozdziały pierwszego - i (niekiedy) także drugiego rzędu, zgodnie z zasadami obowiązującymi w pracach naukowych. Każdy z podrozdziałów omawiających wybrane nurty we współczesnej architekturze kończy *posumowanie* (np.: 4.2.4. *Podsumowanie minimalizmu*). Jedną z uwag do konstrukcji pracy jest nazewnictwo tych

właśnie pięciu podrozdziałów które pretenduje do uogólnień dotyczących całego nurtu, podczas gdy podsumowuje ono jedynie przebadane przez Doktoranta na potrzeby pracy ich elementy, co jest jak najbardziej prawidłowe. Wydaje się, że same słowo *podsumowanie* w zestawieniu z numerem podrozdziału byłoby wystarczające. Drugą uwagą jest zbyt opisowy, zdaniem recenzenta, tytuł rozdziału 5., który mógłby po prostu brzmieć: *Synteza*, jak często ma to miejsce w pracach naukowych z dyscyplin inżynieryjno-technicznych. Kolejnym uchybieniem, które jest zarazem pierwszą uwagą merytoryczną do pracy, jest niezwykle mała ilość ilustracji (36 w całym doktoracie), co jest niespotykane w pracach z dyscypliny *architektura i urbanistka*. Zwłaszcza, że Doktorant przywołuje w tekście dysertacji szereg projektów i realizacji architektonicznych, a praca dotyczy piękna, czyli wizualnej strony architektury. Autor we *Wstępie* (str.11) stwierdza: „*podejście opierające się na skupieniu na wyglądzie budowli jest wartościową strategią badania architektury*”. Recenzent również jest zdania, że najlepszy opis nie zastąpi ilustracji.

Dysertacja napisana jest językiem przystępnym, zrozumiałym także dla laików, a zarazem w sposób niezwykle wciągający. Autor używa także w sposób prawidłowy licznych specjalistycznych określeń z wielu dyscyplin i sprawnie posługuje się terminologią naukową oraz przypisami, co powinno cechować prace doktorskie. Zauważone przez recenzenta literówki i błędy stylistyczne są nieliczne. Niektóre dotyczą spolszczania zagranicznych nazwisk i nazw pracowni architektonicznych. Na tym polu Doktorantowi przytrafił się lapsus językowy, jakim jest konsekwentne użycie formy *Airesa Mateusa* (str.127-128), podczas gdy lizbońskie biuro Aires Mateus Associados prowadzą bracia: Manuel Aires Mateus i Francisco Aires Mateus . Wobec tego polska odmiana dwuczłonowego portugalskiego nazwiska w liczbie pojedynczej (a nie np. pełnej nazwy pracowni) brzmi niepokojąco i jest nieprawidłowa. Autor czasami używa kolokwializmów („... *budowli, które zostały wzięte na tapetę*” str.43) lub skrótów myślowych („*Rzeźby znajdziemy w pracowniach...*” str. 78/79 – ze względu na kontekst, prawidłowo powinno być : „ *Rzeźby znajdziemy wśród realizacji/dzieł pracowni...*”), które nie powinny się znaleźć w pracy naukowej. Należy pamiętać, że Parc de la Villette to nie jest „*budynek*” (str.153, wers 21), tylko założenie urbanistyczno-krajobrazowe, z czego Doktorant oczywiście zdaje sobie w pełni sprawę. Dwukrotnie został w tekście rozprawy, w tym samym podrozdziale, przywołany ten sam cytat z Waltera Gropiusa (str.164 oraz str.189). Recenzent jest przekonany, że te i inne drobne potknięcia językowe i stylistyczne da się wyeliminować podczas pracy redakcyjnej przed ewentualnym drukiem rozprawy, lub jej fragmentów, w formie książkowej.

Zauważono, że niektóre pozycje literaturowe przywołane w przypisach dolnych, nie znalazły się w *Bibliografii* na końcu opracowania (tak jest np. w przypadku książki prof. E.D. Niezabitowskiej przywołanej na stronie 87 oraz kilku innych pozycji, w tym np. autorstwa Romana Ingardena). Recenzent jest przekonany, że wszystkie publikacje przywołane w przypisach i tekście rozprawy, powinny się znaleźć w zestawieniu bibliograficznym.

Zauważone niewielkie niedociągnięcia nie wpływają jednak na całościową pozytywną ocenę formalną dysertacji. Przedłożona do recenzji rozprawa została prawidłowo skonstruowana, w sposób ilustrujący dobrą znajomość warsztatu naukowego przez Autora i jej struktura nie budzi większych zastrzeżeń. Stwierdzam niniejszym, że pod względem formalnym rozprawa doktorska Pana mgr inż. arch. Tomasza Omiecińskiego „*Teorie piękna we współczesnych nurtach architektonicznych*” spełnia wszelkie kryteria stawiane przed tego typu opracowaniami w dyscyplinie *architektura i urbanistyka*.

3. Ocena części merytorycznej rozprawy doktorskiej

Rozprawa doktorska Pana mgr inż. arch. Tomasza Omiecińskiego „*Teorie piękna we współczesnych nurtach architektonicznych*” jest niezwykle interesującym opracowaniem naukowym, które oceniam bardzo wysoko. Dotyczy badań podstawowych związanych z teorią architektury, a takich prac doktorskich jest mało. Poprzez interdyscyplinarne podejście, zapowiedziane przez Autora już w pierwszym rozdziale (1.1. *Uzasadnienie podjęcia tematu*) i konsekwentnie realizowane poprzez całą książkę, jest na pewno pozycją innowacyjną dla wiodącej dyscypliny nauki, w jakiej została przedłożona. Dzięki umiejętnemu równoczesnemu korzystaniu z wiedzy oraz metod i technik badawczych, charakterystycznych dla teorii architektury, ale także filozofii, estetyki, czy historii sztuki (w czym widać doskonale prowadzenie Doktoranta przez Promotora), przyczynia się w sposób znaczący do rozwoju dyscypliny naukowej *architektura i urbanistyka*.

Cele naukowe i aplikacyjne, a także metody i techniki badawcze zostały przedstawione w rozprawie w sposób prawidłowy i przekonujący. Podobnie tezy pracy : główna („*Współczesne nurty architektoniczne posiadają możliwe do określenia ideały piękna oraz wpisują się one w nieprzerwane rozważania ludzkości na temat piękna*” str.21) oraz pomocnicza („*Każda teoria piękna w architekturze współczesnej na drodze swojego ukształtowania musiała zostać skonfrontowana z Wielką Teorią Piękna*” str.21) zostały na kartach rozprawy dobrze uzasadnione, a następnie, w wyniku przedstawionych badań udowodnione. Także kryteria wyboru, spośród wielu możliwości, jedynie pięciu nurtów twórczych obecnych w architekturze współczesnej,

zostały przedstawione poprawnie i logicznie uzasadnione. Obszar badań określony do tychże pięciu nurtów architektonicznych oraz sześciu teorii piękna, najbardziej charakterystycznych dla kultury Zachodu, nie budzi wątpliwości.

Przyjęte przez Doktoranta ograniczenie geograficzne do „krajów kultury euroatlantyckiej i Japonii” nie budziłoby zastrzeżeń, gdyby było przestrzegane konsekwentnie na kartach pracy. Tak jednak nie jest, w tekście rozprawy pośród przykładów dzieł architektonicznych ilustrujących omawiane nurty architektoniczne (rozdział 4) pojawiają się obiekty i zespoły zrealizowanych na Bliskim Wschodzie i w Chinach. Jest ich zdecydowanie więcej niż przykładów japońskich. Nie dziwi to wobec globalizacji architektury współczesnej oraz działalności star architektów, do dzieł których Doktorant się odwołuje. Recenzent jest jednak przekonany, że wprowadzenie kryterium geograficznego było zbędnym utrudnieniem wywodu. Określenie obszaru badań do wybranych nurtów i teorii wystarczająco definiuje problematykę doktoratu. Wiemy przecież, że najwięcej dzieł dekonstruktywistycznych, czy parametrycznych powstaje obecnie w dynamicznie rozwijających się państwach Bliskiego i Dalekiego Wschodu, a niektóre realizacje nowego urbanizmu, związane z nowym klasycyzmem, realizowane są w Ameryce Łacińskiej. Dzieje się to niezależnie od współcześnie powstających obiektów charakterystycznych dla tradycyjnej dla tych obszarów kulturowych architektury.

W *Stanie badań* (str. 31-43), Doktorant bardzo dokładnie przedstawia opracowania naukowe, popularno-naukowe oraz wywiady z twórcami i krytykami architektury, które posłużą za bazę do podjętych na kartach rozprawy rozważań. W przeważającej części są to pozycje polskojęzyczne (w tym także obcych autorów przetłumaczone na polski), nie brak jednak wśród nich tekstów źródłowych obcojęzycznych. Autor także dzieli je według dyscyplin. Zaskakuje tutaj brak wielu kluczowych polskich pozycji naukowych z zakresu dyscypliny *architektura i urbanistyka*, które dotyczą zasad budowania formy architektonicznej oraz charakterystyki i krytyki nowych, omawianych na kartach doktoratu nurtów architektonicznych (także w kontekście ich związku z innymi sztukami pięknymi). Obok podstawowych, wydawałoby się, książek autorstwa Juliusza Żórawskiego („O budowie formy architektonicznej”, czy „Siatka prostych”), zarówno w *Stanie badań*, jak i w bibliografii powinny się pojawić pozycje dotyczące nurtów w architekturze współczesnej, autorstwa następujących naukowców: Wojciecha Bonenberga, Ewy Węclawowicz-Gyurkovich, Lucyny Nyki, Agaty Bonenberg, Krystyny Januszkiewicz, Pawła Rubinowicza, J. Krzysztofa Lenartowicza, Tomasza Kozłowskiego, Krzysztofa Ingardena i Dariusza Kozłowskiego. Czterej ostatni autorzy bardzo wiele miejsca w swoich rozważaniach poświęcili wzajemnym zależnościom pomiędzy teoriami sztuki i nurtami filozoficznymi.

a architekturą współczesną, co jest bezpośrednio związane z przedstawianymi na kartach rozprawy treściami. Brakuje wreszcie wieloautorskiej monografii wydanej przez KAIU PAN pod redakcją Sławomira Gzella „Architektura, urbanistyka, nauka” z 2019 roku, „Architektury po modernizmie” Diane Ghirardo (1999), czy dwutomowej antologii „Co to jest architektura?” pod red. Adama Budaka (t.1- 2002, t.2 – 2008), gdzie można odnaleźć teksty czołowych twórców i krytyków światowej architektury a także filozofów i historyków sztuki. O powinowactwach architektury high-tech z gotykiem, o których wspomina doktorant, pisał już w ubiegłym stuleciu Wojciech Leśnikowski, zarówno w swojej książce „New French Architecture” (wyd. Rizzoli 1995), jak i w cyklu felietonów na łamach miesięcznika Architektura & Biznes. Brak podstawowych pozycji książkowych, nie wspominając o licznych artykułach naukowych i popularno-naukowych wymienionych powyżej autorów z ostatnich dwóch-, trzech dekad, jest poważnym niedociągnięciem warsztatowym. Doktorant przedstawia swoją rozprawę do oceny w dyscyplinie *architektura i urbanistyka* w Polsce i w tej dyscyplinie przede wszystkim był zobowiązany do zapoznania się z istniejącym stanem badań. Wydaje się, że poprzez konieczność poznania wielu opracowań z nowych dla niego (jako architekta) dyscyplin, z tego obowiązku nie wywiązał się w sposób zadowalający. Doktorant musi być świadomy, że nie on wprowadza jako pierwszy w polskim dyskursie naukowym wiele pojęć i porównań obecnych na kartach dysertacji. Wydaje się zresztą, z treści rozprawy, że nie rości sobie do tego pretensji. Recenzent jest przekonany, że Pan mgr Tomasz Omieciński znalazłby wśród zaproponowanych pozycji wiele materiałów pomocnych przy opracowywaniu rozprawy doktorskiej, dotyczących każdego z przedstawianych nurtów architektonicznych.

Ponadto w rozprawie doktorskiej występuje kilka stwierdzeń, z którymi recenzentowi bardzo trudno się zgodzić. Chcielibyśmy wszyscy wierzyć, że (jak pisze Doktorant na str.16) „*W rzeczywistości w architekturze finanse to tylko pretekst*”. Recenzent zgadza się z Doktorantem, że high-tech głosi pochwałę nowoczesności, jednak nie zgadza się, jakoby „nie dało się zrobić high-techowego przedszkola, szkoły, czy świątyni” (str.192). Przykłady dwóch ostatnich typów takich obiektów są znane w literaturze przedmiotu. A wydaje się, że przedszkola kontenerowe modułowe (które recenzent obserwuje *in situ* w Barcelonie i Krakowie), to też architektura high-tech. „*Kształty baroku i parametrycyzmu są finalnie bardzo podobne*” (str.228) jest zdaniem wysoko prowokacyjnym. Gdyby chodziło o to, że ich źródła i inspiracje są podobne, to recenzent przyznałby Doktorantowi rację. Natomiast stwierdzenie ze str.240: „*Budynki powstające od lat 80-tych posiadają bardziej jednoznaczne, czytelne formy*” absolutnie przeczy wszystkiemu, co Doktorant wcześniej udowodnił na temat dekonstruktywizmu i parametrycyzmu, ponieważ niezwykle skomplikowane i trudne w odbiorze formy realizacji reprezentujących te dwa nurty, pojawiły się zdecydowanie później.

Pośród wielu zalet dysertacji doktorskiej Pana Tomasza Omiecińskiego na uwagę zasługuje bardzo dobre opracowanie i zaprezentowanie interdyscyplinarnego problemu teorii piękna w architekturze, który w wielu opracowaniach jest marginalizowany. Doktorant napisał swoją dysertację z ogromną pasją, podbudowaną dużą wiedzą teoretyczną, co jest czytelne dla każdego odbiorcy. Zaprezentowane w pracy wyniki badań mogą przysłużyć się bezpośrednio rozwojowi dyscypliny naukowej *architektura i urbanistyka*, ale także poprzez ich aplikację w procesie dydaktycznym, rozwojowi architektury rozumianej jako sztuka i umiejętność kształtowania przestrzeni, czego nasz kraj bardzo potrzebuje.

4. Podsumowanie

Dysertacja doktorska Pana mgra inż.arch. Tomasza Omiecińskiego pt. „*Teorie piękna we współczesnych nurtach architektonicznych*” jest bardzo dobrym, wykonanym w oparciu o dobrze dobrane metody i techniki badawcze, w tym - pomimo pewnych braków wykazanych w recenzji - głębokie studia literaturowe, opracowaniem naukowym. Pomimo prowadzenia dyskursu w dyscyplinie naukowej *architektura i urbanistyka*, jest opracowaniem interdyscyplinarnym. Cechują ją trafnie postawione cele badawcze i aplikacyjne oraz prawidłowo sformułowane i udowodnione w wywodzie naukowym tezy. Przedstawiony problem piękna w architekturze jest wciąż, nieustająco aktualny, niezależnie od epoki, czy stylu. Pałacy zwłaszcza w Polsce, gdzie jakość architektury oceniana jest przez większość inwestorów i decydentów przede wszystkim poprzez kryteria ekonomiczne i socjologiczne (pomimo starań wielu instytucji i stowarzyszeń, takich jak: KAiU PAN, IARP, SARP, czy NIAiU) .

Przedstawione w poprzednich częściach recenzji uwagi nie umniejszają wysokiej oceny merytorycznej rozprawy doktorskiej Pana mgra Tomasza Omiecińskiego. Posługując się prawidłowo dobranymi metodami i technikami badawczymi, Doktorant dowiódł obecności elementów Wielkiej Teorii Piękna w każdym z pięciu omawianych współczesnych nurtów architektonicznych, co jest , w opinii recenzenta, podstawowym i największym osiągnięciem pracy. A zarazem innowacyjną wartością przyczyniającą się do rozwoju dyscypliny naukowej *architektura i urbanistyka*. Teza główna, jak i teza pomocnicza zostały wielokrotnie udowodnione na kartach rozprawy, co zostało podsumowane w niezwykle trafny i erudycyjny sposób przez Doktoranta na stronach 242-250. Ogromną wartością pracy jest też konfrontacja wysnu-

tych z przedstawionych w rozdziale 3 licznych teorii piękna i specyficznej analizy nurtów architektonicznych przeprowadzonej w rozdziale 4, wniosków z cytowanymi wypowiedziami charakterystycznych dla poszczególnych nurtów twórców architektury współczesnej.

5. Konkluzja

W konkluzji recenzent pragnie podkreślić, że Doktorant w sposób bardzo dobry opanował warsztat naukowy i wykazał się ogólną wiedzą teoretyczną w dyscyplinie naukowej *architektura i urbanistyka*. Rozprawa stanowi oryginalne rozwiązanie przedstawionego problemu naukowego. Zaletą pracy jest zaprezentowanie wyników interdyscyplinarnych badań naukowych nad jednym z podstawowych atrybutów architektury, jakim od wieków było piękno. Wskazał też dalsze kierunki badań oraz cele aplikacyjne pracy, które być może przyczynią się do pogłębienia wiedzy naukowej nad tą problematyką. A także dają nadzieję na powrót do nauczania teorii piękna w szkołach architektonicznych, co powinno zaowocować tworzeniem bardziej świadomych dzieł i formowania pięknej przestrzeni, niezależnie od aktualnego nurtu, stylu, czy mody. Przeprowadzony w pracy doktorskiej wywód pozwolił zrealizować przyjęte cele badawcze oraz udowodnić postawioną tezę główną oraz tezę pomocniczą, co zostało dodatkowo zilustrowane w zestawieniu tabelarycznym .

Recenzent stwierdza niniejszym spełnienie przez Pana mgra inż.arch. Tomasza Omiecińskiego w rozprawie doktorskiej pt. „*Teorie piękna we współczesnych nurtach architektonicznych*” merytorycznych kryteriów i wymogów wynikających z Ustawy o Stopniach Naukowych i Tytule Naukowym, z dnia 14.03.2003 roku, wraz z późniejszymi zmianami (Dz. U. z 27.09.2017 r. poz. 1789), oraz stosownych Rozporządzeń MNiSzW. Tym samym wnosi do Rady Naukowej Dyscypliny Architektura przy Wydziale Budownictwa, Architektury i Inżynierii Środowiska Politechniki Łódzkiej o kontynuację procedury, przyjęcie rozprawy doktorskiej i dopuszczenie Pana mgra inż.arch. Tomasza Omiecińskiego do publicznej obrony. A w razie jej przyjęcia, także do wyróżnienia ocenianej pracy doktorskiej.

Prof. dr hab.inż.arch. Mateusz Gyurkovich

Kraków, 09.07.2021